

WHAT DO YOU HAVE FOOD MUKANA ÄITI?
MONIKIELISEN LAPSEN VUOROJEN PITUUS JA KOMPLEKSISUUS

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
9.1.2020

Inker-Elli Näkkäläjärvi

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman aihe ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Keskeiset käsitteet	2
1.3. Tutkimusaineisto ja -menetelmät	4
2. KÄYTTÖPOHJAINEN KIELENOMAKSUMISEN TEORIA	7
3. ANALYYSI	10
3.1. Kielten osuudet informantin tuottamista vuoroista	10
3.2. Vuorojen keskipituudet	11
3.3. Lauserakenteet ja vuorojen kompleksisuus	14
3.3.1. Englanninkielisten vuorojen kompleksisuus	18
3.3.2. Suomenkielisten vuorojen kompleksisuus	20
3.3.3. Monikielisten vuorojen kompleksisuus	21
3.4. Yhteenveto	22
4. PÄÄTÄNTÖ	24
LÄHTEET JA LYHENTEET	27

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman aihe ja tutkimuskysymykset

Tutkin kandidaatintutkielmassani monikielisessä perheessä elävän lapsen koodinvaihtoa eli sitä, kuinka hän vaihtelee kieltä keskustelun aikana. Tarkoitukseni on selvittää, kuinka pitkiä ja kompleksisia informantin tuottamat (puheen)vuorot ovat kullakin kielellä. Aiempaan tutkimukseen perustuva hypoteesini on, että monikieliset vuorot, eli vuorot, joissa informantti on käyttänyt useampaa kuin yhtä kieltä, ovat pitempiä ja kompleksisempia kuin yksikieliset vuorot.

Informanttini on 4-vuotias poika, joka elää nelikielisessä perheessä. Perheessä puhutaan suomea, englantia, hollantia ja venäjää. Aineistona on perheen kuvaama videomateriaali. Aihe kiinnosti minua, sillä nelikielisessä perheessä kasvavien lasten puhetta on tutkittu suhteellisen vähän. Aikuisten koodinvaihdosta myös tiedetään tällä hetkellä paljon enemmän kuin lasten, minkä vuoksi pidän lasten koodinvaihdon tutkimista tärkeänä (Gaskins, Frick, Palola & Endesfelder Quick 2019b: 2). Aiemmin on lisäksi tutkittu hieman nuorempia ja kaksikielisiä lapsia, joten on kiinnostavaa nähdä, ovatko tulokset samankaltaisia, kun informantti on 4-vuotias ja nelikielinen.

Monikielisten vuorojen tutkiminen on mielenkiintoista ja tarpeellista, sillä se kertoo mahdollisesti jotain siitä, miksi koodinvaihtoa tapahtuu kaksi- tai monikielisillä ihmisillä. Aiemmin ilmiötä pidettiin negatiivisena, sillä sen uskottiin kertovan siitä, ettei puhuja osaa kunnolla hallitsemiansa kieliä. Aiemmissa vuorojen pituuksia tarkastelleissa tutkimuksissa (esim. Endesfelder Quick, Lieven, Backus & Tomasello 2018) on kuitenkin huomattu, että kaksikielisillä lapsilla monikieliset vuorot ovat pitempiä kuin yksikieliset vuorot. Tämä kertonee siitä, että puhuja voi ilmaista itseään paremmin, kun hänellä on käytössään kaikki hallitsemansa kielet. Useamman kuin yhden kielen omaksumisprosessin tutkiminen on myös tärkeää siitä syystä, että se voi auttaa ymmärtämään, miten monikieliset lapset oppivat erottamaan kieliä toisistaan (Gaskins, Backus & Endesfelder Quick 2019a: 1).

Suomessa lasten kaksi- ja monikielisyyttä ovat tutkineet esimerkiksi Sirje Hassinen sekä Hanna Jokela ja Geda Paulsen. Hassinen (2002) on tutkinut lasten kaksikielisyyttä ja

erityisesti kahden kielen rinnakkaista omaksumista, kun kielipareina ovat viro ja suomi. Jokela ja Paulsen (2010) taas ovat tutkineet suomen ja viron koodien yhdistymistä 10-vuotiaalla lapsella, kun kielet on jo omaksuttu. Oma tutkimukseni eroaa aiemmista kotimaisista tutkimuksista, sillä informanttini on nelikielinen ja käytän teoreettisena viitekehystenä käyttöpohjaista kielenomaksumisteoriaa. Kerron käyttöpohjaisesta kielenomaksumisen teoriasta tarkemmin luvussa 2.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Missä suhteessa informantti käyttää hallitsemiansa kieliä?
- Ovatko informantin tuottamat vuorot pitempiä, kun hän käyttää useampaa kuin yhtä kieltä?
- Onko tulos sama, kun yksisanaiset vuorot poistetaan?
- Kuinka kompleksisia lauserakenteita informantti tuottaa milläkin kielellä?

Tutkimukseni tavoitteena on siis saada selville informanttini kielellinen preferenssi eli se, mitä kieltä tai kieliä hän käyttää eniten. Tutkin myös sitä, kuinka pitkiä vuoroja hän tuottaa milläkin kielellä. Samalla selvitän, vaikuttaako yksikielisten vuorojen poistaminen merkittävästi lapsen tuottamien vuorojen keskipituuteen. Lisäksi tarkastelen, kuinka kompleksisia rakenteita hän tuottaa milläkin kielellä. Seuraavaksi kerron tutkimukseni kannalta tärkeistä käsitteistä sekä tutkimukseni aineistosta ja tutkimusmenetelmistä. Luvussa 2 kerron tutkimuksen teoreettisesta viitekehyksestä, ja luvussa 3 siirryn aineiston analyysiin.

1.2. Keskeiset käsitteet

Monikielisyydellä (engl. *multilingualism*) voidaan tarkoittaa joko yksilön monikielisyyttä tai yhteisössä tai kansakunnassa laajemmin esiintyvää monikielisyyttä. Monikielisyydelle on useita määritelmiä. Yleisesti se on määritelty useamman kuin yhden kielen käytöksi. (Clyne 1997: 301.) Näin kaksikielisyyys eli kahden kielen käyttö sisältyy monikielisyyden määritelmän alle. Monikielisyyys voidaan kuitenkin myös määritellä tarkemmin kolmen tai useamman kielen käytöksi. Useimmat tutkijat kielitutkimuksen alalla määrittelevätkin kaksikielisyyden kahden kielen käytöksi ja monikielisyyden kolmen tai useamman kielen käytöksi. (Kemp 2009: 14–15.) Vaikka haluankin samalla tavalla tehdä

eron kaksi- ja monikielisyyden välille, puhun tässä tutkielmassa selvyuden vuoksi monikielisistä vuoroista, sillä aineistossani esiintyy sekä kaksikielisiä että monikielisiä vuoroja.

Kaksikielisyys määritellään useimmiten kahden kielen käytöksi tai kyvyksi käyttää kahta kieltä arkipuheessa (Kemp 2009: 14). Kaksikielisyteen on perinteisesti liitetty ajatus siitä, että puhuja osaa kumpiakkin kieliä täydellisesti, natiivipuhujan tavoin (Hamers & Blanc 1989: 6). Usein kaksikieliset kuitenkin eivät osaa molempia kieliä täydellisesti, vaan toinen kieli voi olla yksilöllä vahvempi kuin toinen. Siksi sekä kaksi- että monikielisen ihmisen määrittely on vaikeaa. Esimerkiksi John Macnamara esitti 1960-luvulla, että kaksikielinen on kuka tahansa, jolla on minimaalinen kompetenssi jollakin näistä kielen tasoista: kuullun ymmärtäminen, puhuminen, lukeminen tai kirjoittaminen (Hamersin & Blancin 1989: 6 mukaan Macnamara 1967). Kaksi- ja monikielillä ihmisillä voi siis olla hyvinkin erilaisia yhdistelmiä kielikompetenssissaan, eikä kaksi- tai monikielinen ihminen välttämättä osaa kaikkia kieliään natiivipuhujan tavoin. Itse asiassa vain harvalla kaksikielisellä ihmisellä on todella molemmat kielet tasapainossa niin, että hän osaisi niitä yhtä hyvin ja käyttäisi niitä arjessaan yhtä paljon (Cantone, Kupisch, Müller & Schmitz 2008: 308).

Koodinvaihto tarkoittaa kahden tai useamman kielen esiintymistä saman keskustelun aikana. Koodinvaihdoksi voidaan ymmärtää niin yksittäisten erikielisten sanojen käyttö keskustelussa kuin pitemmätkin eri kielillä tuotetut jaksot. Myös eri murrerekisterien tai pelkän vieraan korostuksenkin vaihtelu voidaan lukea koodinvaihdoksi. (Kovács 2009: 24.) Tässä tutkielmassa tarkoitan kuitenkin koodinvaihdolla nimenomaan kahden tai useamman kielen vaihtelua kielenkäyttötilanteessa.

Koodinvaihtoon suhtauduttiin aiemmin monissa yhteyksissä negatiivisesti. Sitä pidettiin merkinä kielitaidottomuudesta, ja toisinaan kielten sekoittuminen nähdään yhä edelleen ongelmana (Kalliokoski 2009b: 9–10). Todellisuudessa koodinvaihto kuitenkin kuuluu useamman kielen omaksumisen prosessiin, ja sitä voidaan pitää hyvinkin kielenkäyttöä rikastuttavana ilmiönä (Hassinen 2002: 34.) Varsinkin kaksi- ja monikielillä ihmisillä on hyvin tavallista, että kielet voivat sekoittua jopa saman lauseen sisällä (Kovács 2009: 30.) Koodinvaihto onkin monifunktioista: sillä on kielenkäytössä monenlaisia tehtäviä eikä se useinkaan ole merkki kielitaidon puutteesta (Kalliokoski 2009a: 310, 317).

1.3. Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Informanttini on ulkomailla asuvan monikielisen perheen ainoa lapsi. Perheen äidin äidinkieli on suomi, ja hän puhuu lapselle pääasiassa suomea, mutta toisinaan myös englantia. Perheen isän äidinkieli taas on venäjä, ja hän puhuu sujuvasti myös hollantia. Lapsi käy hollanninkielisessä päiväkodissa ja oppii hollantia pääosin sieltä. Venäjää hän puhuu isänsä ja tämän sukulaisten kanssa. Perheen yhteinen kommunikointikieli taas on englanti.

Olen kerännyt aineiston pyytämällä perhettä videokuvaamaan heidän arkikeskustelujaan kotonaan. Perhe osallistui tutkimukseen vapaaehtoisesti, ja he saivat tietää tarkasti, mihin tarkoitukseen kerättyä aineistoa käytetään. Yhteensä neljä videota kuvattiin syyskuussa 2019 muutaman päivän aikana, ja ne kestävät yhteensä noin 41 minuuttia. Informantti on videoiden kuvaamishetkellä neljä vuotta ja yhdeksän kuukautta vanha. Videoilla äiti esimerkiksi juttelee lapsen kanssa ruokapöydässä aamiaisella ja he pelaavat yhdessä peliä. Koska perheen isä ei esiinny videoilla, ei aineistosta todennäköisesti käy ilmi lapsen kokonaisvaltainen kielenkäyttö ja -osaaminen. Tästä syystä tutkimukseni kuvaakin oikeastaan lapsen kielenkäyttöä, kun hän keskustelee äitinsä kanssa.

Olen litteroinut aineiston ja laatinut siitä Excel-taulukon, johon olen kirjannut ylös informantin tuottamat vuorot videoilla. Olen määritellyt, kuinka pitkiä vuorot ovat sekä mitä kieliä informantti niissä käyttää. Lisäksi olen määritellyt vuorojen lauserakenteet. Vuorolla tarkoitetaan yleensä dialogista kokonaisuutta, joka rajautuu puhujanvaihdoksen kautta (VISK 2008 § 1004). Määrittelenkin vuoron edellisen kuvauksen pohjalta. Vuoro loppuu yleensä silloin, kun toinen keskustelija aloittaa uuden vuoron. Jos kuitenkin informantilla on lausuman lopettamisen jälkeen pitkä tauko ennen uuden lausuman aloittamista, olen määritellyt lausumat omiksi vuoroikseen.

Menetelmä, jossa lapsen kielitaitoa mitataan laskemalla vuorojen keskipituuksia, perustuu Roger Brownin vuonna 1973 esittelemään käsitteeseen *mean length of utterance* (MLU, 'lausuman keskipituus'). MLU on alun perin kehitetty mittaamaan yksikielisten lasten kielenomaksumista, mutta sitä on sovellettu myös monikielisten lasten kielenomaksumisen mittaamiseen (esim. Gaskins ym. 2019b; Endesfelder Quick ym. 2018). MLU saadaan laskemalla sadan ensimmäisen lausuman keskipituus. Brownin mallin

mukaan lausumien täytyy olla täydellisesti litteroituja, eli vajanaisesti litteroituja vuoroja ei sisällytetä analyysiin. Lausumien pituudet lasketaan morfeemien mukaan, ja niiden yhteenlaskettu tulos jaetaan sadalla. (Brown 1973: 54–55.) Olen kuitenkin omassa tutkimuksessani laskenut vuorojen pituudet saneiden enkä morfeemien mukaan, sillä aiemmissakin samankaltaisissa tutkimuksissa (esim. Gaskins ym. 2019b) vuorojen keskipituuudet on laskettu saneiden mukaan.

TAULUKKO 1. Esimerkkejä vuorojen analysoinnista.

<i>hey wait a minute</i>	4	englanti			Imp
<i>joo koulubussi</i>	2	suomi			Frag + NP
<i>voor mijn</i>	2	hollanti			PP
<i>I want lentokone</i>	3	englanti + suomi	e=2	s=1	SVO
<i>well four past twelve is vsjó</i>	6	englanti + venäjä	e=5	v=1	SV

Taulukossa 1 on mallinnettuna esimerkkianalyyseja Excel-taulukon pohjalta. Ensimmäisessä sarakkeessa on litteroitu vuoro ja seuraavassa saneiden lukumäärä kyseisessä vuorossa. Kolmannessa sarakkeessa on koodattuna vuoron kielet. Neljännessä ja viidennessä sarakkeessa on määriteltä, montako sanetta vuorossa esiintyy milläkin kielellä, mikäli vuoro on monikielinen. Englantia koodaa kirjain *e*, suomea *s* ja venäjää *v*. Viimeisessä sarakkeessa on koodattuna vuoron lauserakenne.

Olen analysoidessani jättänyt ihmisiin tai hahmoihin viittaavat erisnimet koodaamatta millekään kielelle, sillä määrittelen ne kielineutraaleiksi, eli ne eivät edusta mitään kieltä. Samalla tavalla olen jättänyt koodaamatta vanhempiin viittaavat *äiti*- ja *papa*-sanat, sillä koen, että lapsi pitää niitä vanhempiansa ”niminä”. Informantti käyttää aineistossa systemaattisesti vanhemmistaan nimityksiä *äiti* ja *papa* (ven. ’isä’). Jos lapsi käyttäisi vanhemmistaan aineistossa muunkin kielisiä vastineita, esim. englannin kielen sanaa *mom* ’äiti’ ja suomen kielen sanaa *isä*, koodaisin silloin vanhempiin viittaavat nimet normaalisti kielen mukaan.

Erityisesti lapsenkieltä litteroidessa voi olla toisinaan vaikea ymmärtää, mitä lapsi sanoo. Olenkin tutkimuksessani joutunut jättämään pois sellaiset informantin tuottamat vuorot, joita en ole ollenkaan tai suurimmaksi osaksi ymmärtänyt tai kuullut. Sen sijaan vuorot,

jotka olen ymmärtänyt lähes kokonaan esimerkiksi yhtä sanaa lukuun ottamatta, olen päättänyt pitää mukana tutkimuksessa. Esimerkiksi Gaskins ja muut (2019a) ovat tutkimuksessaan jättäneet analyysistä pois kaikki vuorot, joista jokaista sanaa ei ole ymmärretty. Olen omassa tutkimuksessani päättänyt kuitenkin ottaa myös nämä vuorot huomioon, sillä ne ovat informantillani usein pitkiä ja kompleksisia. Niiden poisjätto voisi vääristää tutkimustuloksia, minkä vuoksi pidän tärkeänä myös osittain kuulematta jääneiden vuorojen huomioonottamista. On kuitenkin huomattava, että ymmärtämättä jääneet osuudet voivat olla esimerkiksi hollantia tai venäjää, mutta koska en ymmärrä kumpaakaan kieltä, niiden tunnistaminen aineistosta on vaikeaa. Olenkin saanut informantin vanhemmalta apua hollanninkielisten osuuksien tunnistamiseen osasta aineistoa, joten analyysiin päässeet vuorot sisältävät myös hollantia. Venäjänkielisten osuuksien tunnistamiseen en vaadittavassa ajassa saanut apua. Siksi analysoimissani vuoroissa on vain yksi venäjänkielinen sana, jonka pystyin itse tunnistamaan, sillä sana oli minulle tuttu. Informantti kuitenkin vanhempansa mukaan tuottaa melko vähän venäjää, joten todennäköisesti sitä ei aineistossa edes paljoa esiintyisi.

Suomen kieli on monimorfeeminen, eli yhden sanan sisällä voi olla useita morfeemeja, jotka tuovat erilaisia merkityksiä sanaan. Esimerkiksi sijamuodot, tekijä ja omistaja voidaan ilmaista pelkästään yhden sanan sisällä. Englannissa taas nämä ilmaistaan erilleen sanasta esimerkiksi prepositioiden, persoonapronominien tai omistussanojen avulla. Silloin esimerkiksi suomenkielinen sana *supermarkettiin* olisi englanniksi *to a/the supermarket*. Englanninkielinen vastine sisältää kolme sanetta, kun suomenkielisessä vastineessa on vain yksi sane. Tutkimuksessani tuleekin ottaa huomioon, että englanninkieliset vuorot voivat toisinaan olla pelkästään tästä syystä pitempiä kuin suomenkieliset vuorot. Vuoroja voisi myös laskea morfeemien mukaan kuten Brownin alkuperäisessä mallissa. Silloin saneessa *supermarkettiin* olisi kaksi morfeemia eli sanan kanta *supermarket* ja siihen yhdistetty illatiivin sijapäätte *-iin*. Täten sana *supermarkettiin* merkittäisiin kaksimorfeemiseksi. Olen kuitenkin päättänyt laskea vuorot saneiden mukaan, sillä kuten aiemmin mainitsin, myös aiemmissa viime vuosina ilmestyneissä tutkimuksissa vuorot on laskettu saneiden mukaan. Lasken keskipituudet kuitenkin myös morfeemien perusteella nähdäkseni, aiheuttaako se suuria muutoksia tutkimustuloksiin.

2. KÄYTTÖPOHJAINEN KIELENOMAKSUMISEN TEORIA

Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä on käyttöpohjainen kielenomaksumisen teoria (engl. *usage-based theory of language acquisition*), jonka mukaan kielen omaksuminen liittyy erottamattomasti kielen käyttöön. Lapsi oppii kielen konventiot, sanat, ilmaukset ja konstruktiot oman yksilöllisen kehityksensä yhteydessä ympäristöstään. Kielenomaksumisen teorioiden mukaan universaalia kielioppia eli kaikille kielille yhtenäistä perusrakennetta ei ole, vaan lapsi oppii kielen käytön kautta oppimalla kaavoja ja näin kieliopillisia rakenteita. Tätä kutsutaan kieliopillistumiseksi (engl. *grammaticalization*). (Tomasello 2003: 1, 5.)

Viime vuosituhanella esitettiin, että lapset oppivat puhumaan samalla tavalla kuin he oppivat muitakin käyttäytymismalleja. Psykologi B. F. Skinnerin (1957) mukaan lapset oppivat kielen konventioita välineellisen ehdollistumisen kautta, ja tämä ehdollistuminen perustuu assosiaatioihin. Lapsi siis oppii sanoja assosioimalla niitä merkityksiin. Kognitiotieteilijä Noam Chomsky (1959) esitti vastaväitteenä Skinnerin teorialle, että jotkut kieliopin periaatteet ovat niin abstrakteja ja sattumanvaraisia, etteivät lapset voi oppia niitä pelkästään assosiaation ja johtopäätöksien avulla. Chomsky ehdottikin, että ihmiset syntyvät sisäisen universaalien kieliopin kanssa, ja sen avulla kieli omaksutaan. Käyttöpohjainen kielenomaksumisteoria syntyi taas vasta-argumentiksi chomskylaiselle käsitykselle kielenomaksumisesta. Käyttöpohjaisten teorioiden mukaan kielen perusolemuksena on sen symbolinen ulottuvuus ja kielioppi vain johdetaan ja päätellään. Kun ihmiset yhdistelevät kielen symboleja, niistä muodostuu kaavoja, jotka yhdistyvät kieliopillisiksi rakenteiksi. (Tomasello 2003: 2, 5.)

Käyttöpohjainen kielenomaksumisteoria näkee kielenomaksumisen prosessina, jossa lapsi oppii muodostamaan konstruktioita, lauserakenteita, ensin yksinkertaisia ja myöhemmin abstrakteja ja kompleksisia. Kun ihmiset toistavat tiettyjä sanoja peräkkäin useita kertoja samankaltaisissa tilanteissa, ne muodostuvat ihmisen mielessä kaavoiksi, jotka skematisoituvat kielellisiksi kategorioiksi tai konstruktioiksi. Konstruktiot ovat kompleksisuudeltaan eri tasoisia, mutta kaikki yhtä merkityksellisiä. Lapset myös oppivat kaikkien näiden tasojen aineksia ja elementtejä samanaikaisesti: kielenoppimisen ei siis uskota tapahtuvan niin, että ensin opitaan pelkästään sanoja, joita sitten opitaan yhdistelemään lauseiksi. (Tomasello 2003: 99–100.)

Gaskins ja muut (2019b) ovat soveltaneet käyttöpohjaista kielenomaksumisteoriaa tutkimuksessaan kaksikielisten lasten koodinvaihdosta. He tutkivat, miten kolmen kaksikielisen eri maissa asuvan lapsen koodinvaihto ja kahden kielen yhtäaikainen omaksuminen tapahtuu. Tutkimuksen informanteilla on kaikilla yhtenä kielenä englanti ja toisena puola, saksa tai suomi. Tutkimuksen lapset ovat alle 3-vuotiaita. Endesfelder Quick, Gaskins, Frick, Palola ja Bailleul (tekeillä) tutkivat osittain samaa aineistoa. Kielipareina ovat samat kielet kuin Gaskinsin ja muiden (2019b) tutkimuksessa, mutta mukana on myös ranskaa ja venäjää puhuva lapsi. Informantit ovat 2–3-vuotiaita. Myös Endesfelder Quick ja muut (2018) ovat hyödyntäneet käyttöpohjaista kielenomaksumisteoriaa tutkimuksessaan. He tutkivat kaksikielisten saksalaislasten koodinvaihtoa, kun kielipareina ovat saksa ja englanti. Myös tässä tutkimuksessa informantit ovat 2–3-vuotiaita. Oma tutkimukseni eroaa aiemmista käyttöpohjaisista kielenomaksumistutkimuksista siten, että informanttini on 4-vuotias ja nelikielinen.

Endesfelder Quick ja muut (2018) huomasivat, että lasten tuottamat kaksikieliset vuorot olivat pitempiä ja rakenteeltaan kompleksisempia kuin yksikieliset vuorot. Saman totesivat myöhemmin Endesfelder Quick ja muut tekeillä olevassa tutkimuksessaan. Endesfelder Quick ja muut (2018) ovat pohtineet syitä siihen, miksi kaksikielisillä lapsilla kaksikieliset vuorot ovat pitempiä kuin yksikieliset. Usein kaksikieliset lapset eivät osaa molempia kieliä yhtä hyvin, ja koodinvaihdon on ajateltu johtuvan tästä syystä. Jos lapsi ei osaa tiettyä sanaa molemmilla kielillä, hän ”lainaa” toisesta kielestä osaamansa sanan ja muodostaa näin lausuman loppuun. Jos koodinvaihtoa kuitenkin käytettäisiin vain täyttämään aukkoja sanastossa, eivät kaksikieliset vuorot olisi poikkeuksetta pitempiä kuin yksikieliset. Tutkijat esittävätkin, että lapset käyttävät koodinvaihtoa ennemminkin täyttämään syntaktisia aukkoja heikommin osaamassaan kielessä. Jos lapsi ei osaa muodostaa tiettyä lauserakennetta, lausuma jää kesken ja usein lyhyeksi, ja näin yksikielisten vuorojen keskipituudet jäävät lyhyemmäksi kuin kaksikielisten. Kun lapsi käyttää useampaa osaamansa kieltä, hän voi todennäköisemmin muodostaa lausuman loppuun ja näin kaksikieliset lauseet ovat pitempiä kuin yksikieliset. (Endesfelder Quick ym. 2018: 404–405.)

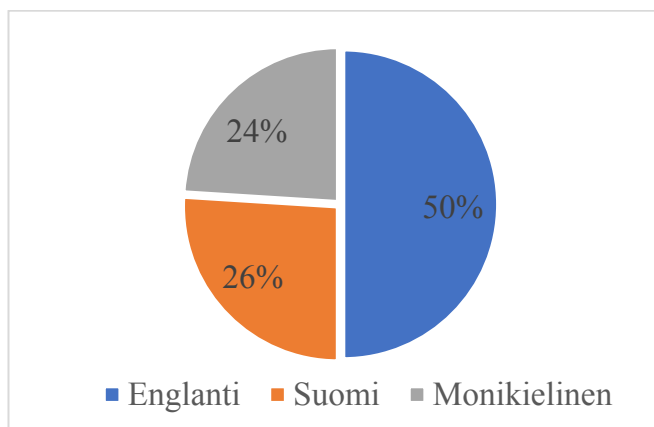
Lapsenkielen on usein esitetty perustuvan opittuihin kaavoihin ja lausekehyksiin, joista on englannin kielessä puhuttu termillä *slot-and-frame patterns* (’aukko ja kehys -kaavat’), Lapsi oppii toistamaan ja soveltamaan näitä kaavoja, ja hän voi liittää kaavoissa oleviin

aukkoihin ainesta mistä tahansa osaamastaan kielestä. (Lieven, Salomo & Tomasello 2009: 482–483; Endesfelder Quick ym. 2018: 405.) Jos kaksikielinen lapsi tuntee voitavansa käyttää kaikkia hallitsemiansa kieliä eikä koodinvaihtoon ole suhtauduttu negatiivisesti, hän voi ottaa molemmista kielistä elementtejä lausumaansa. Endesfelder Quick ja muut (2018) kuitenkin huomauttavat, ettei koodinvaihto aina perustu siihen, ettei lapsi tiedä tiettyä sanaa tai lauserakennetta tietyllä kielellä. Heidän tutkimuksessaan lasten puheessa tapahtui koodinvaihtoa, vaikka lapset tiesivät sanan tai lauserakenteen molemmilla kielillä. Tutkijat esittävätkin, että koodinvaihto perustuu useimmiten tietyn kielisen konstruktion nopeampaan aktivoitumiseen. (Endesfelder Quick ym. 2018: 405–406.) Psykolinngvistiikan alalla onkin puhuttu strukturaalisesta priming-ilmisestä (engl. *structural priming*). Kun ihmiset puhuvat tai kirjoittavat, he toistavat usein vasta kuulemiansa tai käyttämiänsä rakenteita. (Pickering & Ferreira 2008: 427.) Myös koodinvaihdon tutkimuksissa on huomattu, että koodinvaihdon tapahtumisen todennäköisyyteen vaikuttaa aiempi puhekonteksti (Green 2018: 1).

3. ANALYYSI

3.1. Kielten osuudet informantin tuottamista vuoroista

Olen analysoinut aineistosta yhteensä 207 informantin tuottamaa vuoroa. Kuviossa 1 on havainnollistettuna eri kielten osuudet vuoroista. Informantin tuottamista vuoroista 50 % eli yhteensä 103 vuoroa on täysin englanninkielisiä. Suomenkielisiä vuoroja taas on 26 % vuoroista (54 vuoroa). Monikielisiä vuoroja, eli vuoroja, joissa on tapahtunut koodinvaihtoa, on 24 % informantin tuottamista vuoroista (49 vuoroa). Täysin hollanninkielisiä vuoroja analysoimissani vuoroissa on vain yksi eli alle prosentti. Koska hollanninkielisiä vuoroja on niin vähän, en ole sisällyttänyt hollannin kielen osuutta kuvioon. Täysin venäjänkielisiä vuoroja ei analysoimissani vuoroissa ole. Englanti on edellisten lukujen perusteella informantin käytetyin kieli.

KUVIO 1. Kielten osuudet kaikista vuoroista.

Seuraavaksi kerron esimerkkejä erikielisistä vuoroista. Esimerkki (1) on täysin englanninkielinen vuoro, joka on lauserakenteeltaan transitiivinen lause. Esimerkki (2) on täysin suomenkielinen vuoro, ja se on lauserakenteeltaan transitiivinen lause. Vuorossa informantti puhuu yksikön kolmannessa persoonassa, mutta tarkoittaa itseään.

- (1) *we need to make a huge circle*
 (2) *ei halua po(rk)kanaa äiti*

Esimerkki (3) on kaksikielinen vuoro ja kysymyslause. Vuoro on muodostettu englanniksi, mutta informantti vaihtaa koodia lauseen lopussa suomenkielisessä sanassa *mu-kana*. Videolla äiti on tullut juuri kaupasta ja informantti tarkoittaa kysyä, mitä ruokaa

äiti on tuonut sieltä mukanaan. Esimerkki (4) on kaksikielinen vuoro, joka on lauserakenteeltaan transitiivinen lause. Vuoro on muodostettu englanniksi, mutta sen lopussa tapahtuu koodinvaihtoa sanassa *vsjó* (ven. 'kaikki'). Informantti katselee videolla lastenohjelmia televisiosta, ja äiti tarkoittaa kertoa lapselle, että kun kello on neljä, televisio menee kiinni. Informantti vastaa siihen toteamalla *well four past twelve is vsjó*, eli silloin on ”kaikki” ja lastenohjelmien katselu loppuu.

(3) *what do you have food mukana äiti*

(4) *well four past twelve is vsjó*

Esimerkki (5) on kaksikielinen vuoro, joka on lauserakenteeltaan transitiivinen lause. Informantti puhuu aluksi englanniksi, mutta vaihtaa koodia hollantiin ilmauksessa *voor mijn* (holl. 'minulle'). Informantti mahdollisesti tarkoittaa, että hän haluaisi lentää helikopteria itse. Esimerkki (6) on analysoimistani vuoroista ainoa, jossa informantti käyttää useampaa kuin kahta kieltä. Se on lauserakenteeltaan transitiivinen lause. Siinä vuoro alkaa suomenkielisellä partikkelilla *joo*, mutta jatkuu englanniksi, kunnes informantti vaihtaa koodia hollantiin sanassa *of* (holl. 'tai'). *Of* voisi myös tarkoittaa englannin kielen prepositiota. Lausuminen kuitenkin kuulostaa enemmän hollannin kielen sanan *of* ääntymiseltä [ɔf] kuin englannin kielisen homograafisen, eli kirjoitusasultaan samanlaisen mutta äänneasultaan ja merkitykseltään erilaisen, vastineen ääntymiseltä [əv], joten olen määritellyt sanan hollanninkieliseksi. Informantti jatkaa vuoron loppuun englanniksi.

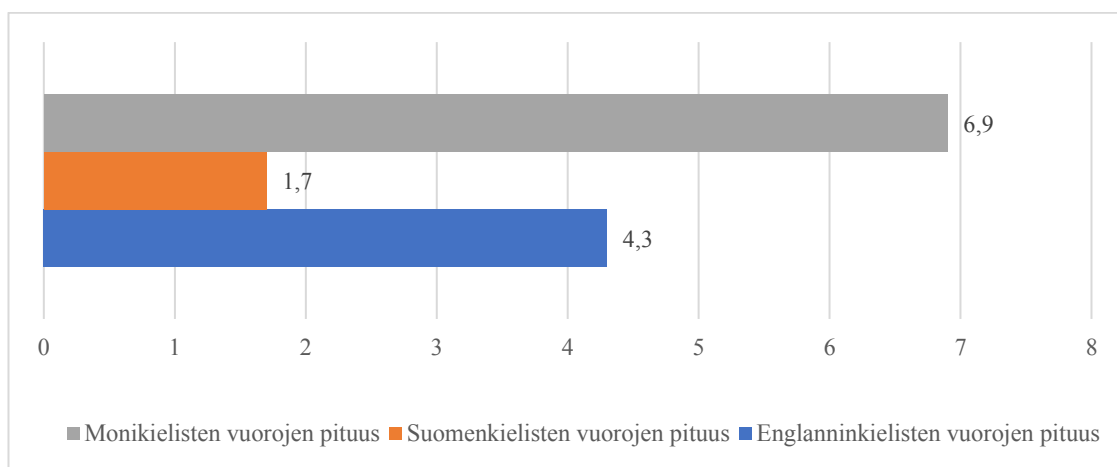
(5) *I want to fly helicopter voor mijn*

(6) *joo they have three sides and one hundred sides of another three sides*

3.2. Vuorojen keskipituudet

Seuraavaksi tarkastelen informanttien tuottamien vuorojen keskipituuksia kullakin kielellä. Kuvio 2 esittää informantin vuorojen keskipituudet. Englanninkieliset vuorot ovat keskimäärin 4,3 sanetta pitkiä. Suomenkieliset vuorot taas ovat keskimäärin 1,7 sanetta pitkiä. Monikieliset vuorot ovat keskimäärin 6,9 sanetta pitkiä. Monikieliset vuorot ovat siis keskimääräisesti pitempiä kuin yksikieliset vuorot. Tutkimustulokseni tältä osalta siis vastaavat aiempia tuloksia sekä mahdollisesti tukevat sitä hypoteesia, että monikieliset

vuorot ovat pitempiä siitä syystä, että puhuja voi ilmaista itseään paremmin, kun hänellä on käytössään kaikki kielelliset resurssinsa.

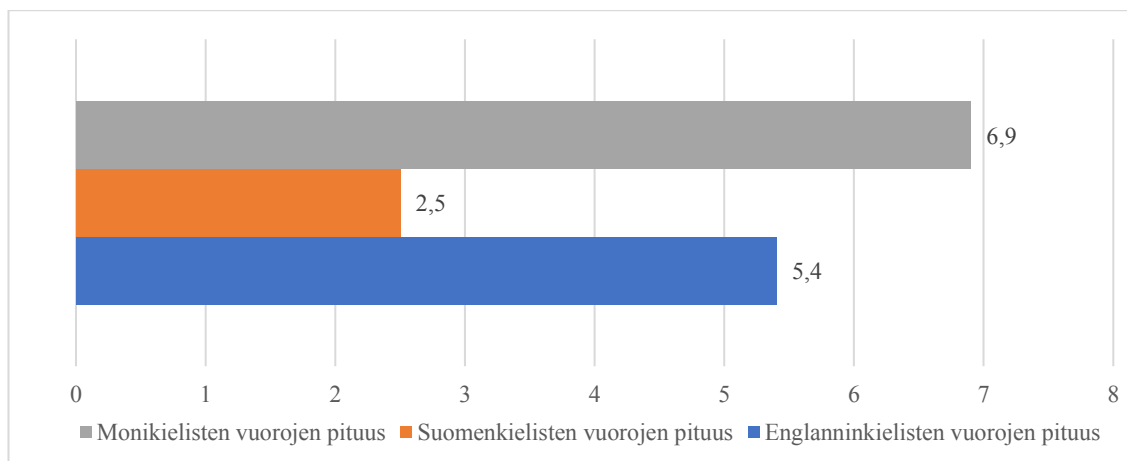

KUVIO 2. Vuorojen keskipituudet.

Suomen kielen monimorfeemisuus on mahdollisesti voinut vaikuttaa siihen, että suomenkieliset vuorot ovat kovin lyhyitä englanninkielisiin vuoroihin verrattuna. Olen myös laskenut vuorojen pituudet niin, että olen erotellut sanoista morfeemit ja laskenut vuorojen pituuden niiden mukaan. Koska englannissa ei yleensä käytetä yhdyssanoja, vaan suomen yhdyssanaa vastaavat sanat kirjoitetaan erikseen (esim. engl. *apple juice* ja suom. *omenamehu*), olen laskenut yhdyssanaa tarkoittavat sanat yhdeksi sanaksi. Lisäksi englannisakin voidaan yhdistää morfeemeja yhdeksi sanaksi, esimerkiksi *it's* on yhdistetty pronominista *it* ja *to be*-verbin preesensin yksikön 3. persoonan persoonamuodosta *is*. Kun vuorojen pituudet lasketaan morfeemien mukaan, englanninkielisten vuorojen pituudeksi tulee 4,4 sanetta. Suomenkielisten vuorojen pituudeksi taas tulee 1,9 sanetta ja monikielisten vuorojen 8,0 sanetta. Morfeemien mukaan laskeminen ei siis muuta suomen- ja englanninkielisten vuorojen keskipituuksia juurikaan, joten suomen kielen monimorfeemisuus ei ole vaikuttanut merkittävästi siihen, että suomenkieliset vuorot ovat lyhyempiä kuin englanninkieliset.

Yksisanaisia vuoroja löytyy aineistosta yhteensä 55 kappaletta. Nämä vuorot vastaavat usein johonkin kysymykseen ja ovat esimerkiksi sellaisia partikkeleja kuin *joo*, *okay* ja *yeah*. Koska yksisanaisia vuoroja on aineistossa melko paljon, ne laskevat sekä englannin- että suomenkielisten vuorojen keskipituuksia. Yksisanaisissa vuoroissa ei myöskään esiinny koodinvaihtoa, sillä ne edustavat aineistossa aina vain yhtä kieltä. Kun

informantti sanoo yksisanaisen lausuman, ei hän siinä juurikaan voi käyttää koodinvaihtoa. Siksi haluan laskea vuorojen keskipituudet myös siten, että yksisanaiset vuorot on poistettu. Tällöin selviää, kuinka pitkiä informantin vuorot ovat, kun yksisanaiset vuorot eivät laske vuorojen keskipituuksia.

KUVIO 3. Vuorojen keskipituudet, kun yksisanaiset vuorot on poistettu.

Kuviossa 3 on kuvattuna vuorojen keskipituudet, kun yksisanaiset vuorot on poistettu. Englanninkielisten vuorojen keskipituus tällöin on 5,4 sanetta. Suomenkielisten vuorojen keskipituus yksisanaisten vuorojen poistamisen jälkeen taas on 2,5 sanetta. Monikielisten vuorojen keskipituus pysyy samana, sillä yksisanaisia vuoroja ei monikielissä vuoroissa esiinny.

Informantin tuottamien vuorojen keskipituudet siis nousivat sekä suomessa että englannissa, kun yksisanaisia vuoroja ei otettu huomioon. Monikieliset vuorot ovat kuitenkin yhä keskimäärin 1,5 sanetta pitempiä kuin englanninkieliset vuorot, mikä tukee sitä hypoteesia, että useamman kielen käyttäminen on hyödyksi kaksi- tai monikieliselle lapselle. Vaikka englanti on informantilla vahva ja dominoiva kieli, antaa useamman kielen käyttäminen hänelle enemmän mahdollisuuksia ilmaista itseään.

Endesfelder Quick ja muut (2018) ovat huomanneet, että mitä enemmän lapsi käyttää tiettyä kieltä, sitä kompleksisempia ja pitempiä sen kieliset lauseet ovat. Kielen sujuvuus on siis yhteyksissä vuorojen pituuteen ja kompleksisuuteen. (Endesfelder Quick 2008: 403.) Myös informantillani englanninkieliset lauseet ovat pitempiä kuin suomenkieliset, ja hän myös käyttää englantia enemmän. Kuitenkin sekä informantillani että aiemmissa

samankaltaisissa tutkimuksissa (Endesfelder Quick ym. 2018; Endesfelder Quick ym., tekeillä) monikieliset vuorot ovat pitempiä kuin vuorot sillä kielellä, jota informantti puhuu paremmin.

3.3. Lauserakenteet ja vuorojen kompleksisuus

Käyttöpohjaisen kielenomaksumisteorian mukaan lapset oppivat siis omaksumaan kieltä kuulemalla erilaisia vakiintuneita ilmaisuja ja lauserakenteita, joita he oppivat sitten soveltamaan (Tomasello 2003: 99–100). Lauserakenteet ovat kompleksisuudeltaan eri tasoisia, ja niitä voidaan jaotella kompleksisuutensa mukaan. Lauserakenteiden kompleksisuudesta taas voidaan mahdollisesti päätellä, kuinka hyvin informantti hallitsee kunkin kielen. Endesfelder Quick ja muut (2018) ja Endesfelder Quick ja muut (tekeillä) ovat tutkineet informanttiensa lauserakenteiden kompleksisuutta tutkimuksissaan. Seuraavaksi tarkastelen, kuinka kompleksisia lauseita informantti tuottaa milläkin kielellä. Olen soveltanut Endesfelder Quickin ja muiden (2018: 399–400) käyttämää lauserakenteiden jaottelua. Taulukossa 2 on selitettynä lauserakenteet, niiden nimet tai lyhenteet sekä kuvaukset esimerkkeineen.

TAULUKKO 2. Lauserakenteiden jaottelu.

Taso	Lauserakenteen nimi / lyhenne	Selitys	Esimerkki
Fragmentti-taso	Frag	Fragmentti	<i>Joo.</i> <i>Uh-huh.</i>
Lauseketaso	NP/AP/VP/PP	Substantiivi-, adjektiivi, verbi- ja adpositiolausekkeet	<i>Funny äiti.</i> (NP) <i>Joo tekee ympylä.</i> (VP) <i>To supermarket.</i> (PP)
	Fragmentti- ja lausekeyhdistelmät	Yhdistelmä fragmentteja ja lausekkeita	<i>One two three four five six and then Emily.</i>
Fragmentti-, lauseke- tai lausetaso	Quest	Kysymyslause	<i>What?</i> <i>Hey where's your cup?</i>
Lausetaso	Imp	Imperatiivilause	<i>Äiti kato!</i>
	SV	Intransitiivilause	<i>Ei halua päiväkotiin.</i>
	SVO	Transitiivilause	<i>Let's make a circle.</i>
	Muut kompleksiset rakenteet, joissa on finiittiverbin sisältävä lause	Vuorot, joissa on finiittiverbin sisältävä lause sekä fragmentteja ja lausekkeita	<i>Äiti I do it without with tämä and tämä and noin and noin.</i>
	Complex S	Yhdyslause	<i>I don't know where it is paperi.</i>

Taulukossa 2 on esitettyä lauserakenteiden jaottelu. Vuorot jakaantuvat kompleksisuutensa perusteella kolmelle tasolle, jotka taas jakaantuvat omiin kategorioihinsa. Fragmenttitasolla ovat kaikista yksinkertaisimmat rakenteet eli fragmentit (Frag). Toiseksi kompleksisimmalla tasolla eli lauseketasolla ovat lausekkeet (NP/AP/VP/PP) ja fragmentti- ja lausekeyhdistelmät. Lausetasolla ovat kaikista kompleksisimmat rakenteet. Lausetasolle kuuluvat imperatiivilauseet (Imp), intransitiiviset (SV) eli objektittomat ja transitiiviset (SVO) eli objektin saavat lauseet. Tasolla ovat myös muut kompleksiset rakenteet, joissa on finiittiverbin sisältävä lause, sekä yhdyslauseet (Complex S).

Kysymyslauseet (Quest) voivat kuulua mille tahansa tasolle riippuen siitä, onko kysymyslause finiittiverbin sisältävä lause, lauseke vai fragmentti.

Oma jaotteluni eroaa Endesfelder Quick ja muiden (2018) käyttämästä jaottelusta siten, että olen lisännyt siihen kaksi uutta kategoriaa, jotka olen nimennyt itse. Ensimmäinen on ”Fragmentti- ja lausekeyhdistelmät”, joka sisältää vuorot, joissa on yhdistelty fragmentteja ja lausekkeita. Toinen kategoria taas on ”Muut kompleksiset rakenteet, joissa on finiittiverbin sisältävä lause”. Siinä ovat vuorot, jotka sisältävät finiittiverbillisiä lauseita, mutta myös verbittömiä fragmentteja ja lausekkeita. Lisäksi olen muuttanut lausekkeisiin kuuluvat prepositiolausekkeet adpositiolausekkeiksi, jotta se sisältäisi sekä pre- että postpositiolausekkeet, sillä suomen kielessä esiintyy myös paljon postpositioita. En myöskään ole määritellyt omaksi kategoriakseen lauseita, jotka sisältävät kaksi objektia (SVOO), kuten Endesfelder Quick ja muut (2018) ovat. Muuten jaotteluni vastaa heidän käyttämäänsä jaottelua.

Endesfelder Quick ja muut (2018: 400) määrittelevät fragmentit lausumiksi, jotka eivät sovi mihinkään muuhun jaottelussa olevaan kategoriaan. Fragmentit ovat sanaluokaltaan yleensä partikkeleita. Suurin osa fragmenteista on dialogipartikkeleita, jotka toimivat vuorovaikutuksen ohjailun välineinä (ks. VISK 2008 § 797). Dialogipartikkeleita ovat esimerkiksi aineistossakin esiintyvät suomen *joo* ja englannin *uh-huh*. Fragmenteissa voi esiintyä myös adverbejä: esimerkiksi informantin vuoro *noin päin* on fragmentti.

Substantiivilauseke (NP) voi koostua yksittäisestä substantiivista tai substantiivista ja sen laajennuksista eli määritteistä tai täydennyksistä, jolloin substantiivi toimii lausekkeen edussanana (VISK 2008 § 562). Esimerkiksi vuorossa *purple colour* määritteenä on *purple* ja edussanana *colour*. Substantiivilausekkeen edussanana voi myös olla pronomini tai numeraali (VISK 2008 § 442). Adjektiivilausekekin (AP) voi käsittää pelkän adjektiivin tai adjektiivin ja erilaisia laajennuksia (VISK 2008 § 611). Esimerkiksi vuoro *huge* on adjektiivilauseke.

Pre- ja postpositio- eli adpositiolausekkeet (PP) muodostuvat adpositiosta ja substantiivilauseketäydennyksestä. Esimerkiksi vuorossa *no Annan luo* on genetiivitäydennys *Annan* ja adpositio *luo*. (Ks. VISK 2008 § 699.) Verbilausekkeella (VP) tarkoitetaan kielitieteellisessä kirjallisuudessa useimmiten sellaista verbiedussanaista kokonaisuutta, jossa yksi

täydennyksistä, subjekti, ei ole mukana (VISK 2008 § 443). Termiä *verbilauseke* ei kuitenkaan ISK:n kieliopissa käytetä (VISK 2008 § 439). Englannin kielessä termiä kuitenkin käytetään ja verbilauseke tunnustetaan lausekkeeksi. Useimmiten aineistossani verbilausekkeeksi ovat päätyneet sellaiset verbin sisältävät lausumat, jotka eivät kieliopillisesti ole täydellisiä, esimerkiksi vuoro *joo tekee ympylä*. Endesfelder Quick ja muut (2018: 400) määrittelevät verbilausekkeen ”lausumaksi, jossa on verbi”.

Imperatiivi- eli käskylause on subjektiton lause, joka sisältää imperatiivimuotoisen verbin. Imperatiivilauseen puhefunktiona on usein kehotuksen tai pyynnön esittäminen vastaanottajalle. (VISK 2008 § 889.) Esimerkiksi vuoro *kato äiti* on imperatiivilause. Kysymyslauseella eli interrogatiivilauseella osoitetaan epätietoisuutta jostain asiantilasta tai esitetään vastaanottajalle kehoitus tarjota puuttuva tieto. Kysymyslauseet alkavat usein kysymyssanalla tai lauseenalkuiseen sanaan tai lausekkeeseen liitettyllä partikkelilla *-ko*. (VISK 2008 § 888.) Puhutussa kielessä myös äänenpainolla eli intonaatiolla voidaan ilmaista kysymisfunktioista lausetta. Informantti esimerkiksi sanoo nousevalla intonaatiolla *tämä*, joten olen määritellyt vuoron kysymyslauseeksi.

Intransitiivilause on objektiton lause, jolla ilmaistaan usein suuntautumaton toimintaa (VISK 2008 § 891). Esimerkiksi vuoro *ei halua päiväkotiin* on intransitiivilause. Olen jaottelussa määritellyt myös kopulalauseet intransitiivisiksi lauseiksi sen perusteella, että ne eivät sisällä objektia. Kopulalauseessa on verbinä *olla* ja subjektin ohella toisena jäsenenä predikatiivi tai adverbiaali (VISK 2008 § 891). Esimerkiksi vuoron *joo ja tämä on sininen* olen määritellyt intransitiivilauseeksi, vaikka se on todellisuudessa kopulalause. Transitiivilause taas sisältää objektin, ja se tyypillisesti ilmaisee tulokseen johtavaa tai pyrkivää tekoa (VISK 2008 § 891). Esimerkiksi vuoro *let's make a circle* on transitiivilause.

Yhdyslauseella tarkoitetaan kompleksista lausetta, johon kuuluu useampia yksittäisiä lauseita. Yhdyslauseita on kahdenlaisia. Ne voivat olla kahden tai useamman rinnasteisen lauseen tai päälauseen ja sitä määrittelevien sivulauseiden muodostamia. Yhdyslauseissa rinnastamista osoitetaan konjunktioilla. (VISK 2008 § 882.) Esimerkiksi vuorossa *yeah Ryan is purple and Charlie is purple* on rinnastettuna kaksi lausetta rinnastuskonjunktioilla *and*. Rinnastus voi myös olla konjunktiotonta eli asyndeettistä, mitä kirjoitetussa

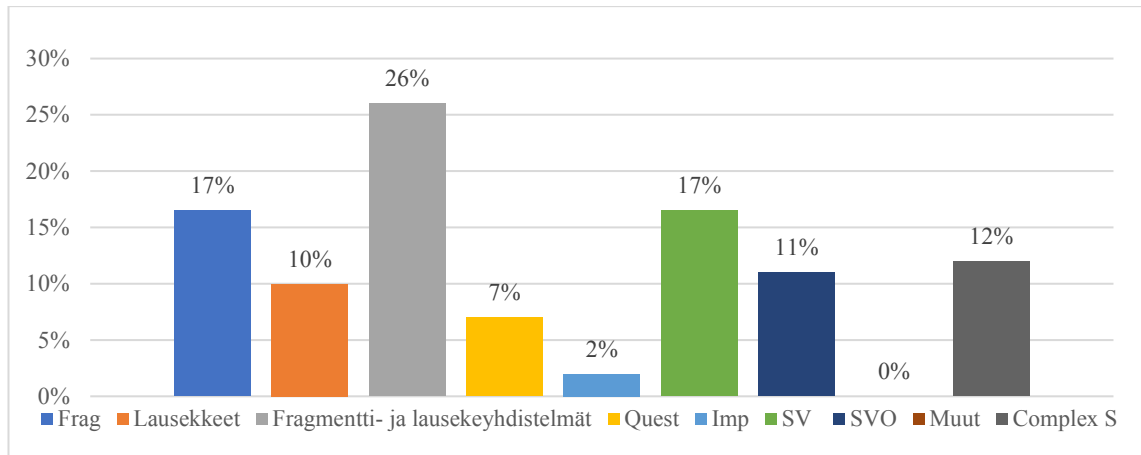
kielessä osoitetaan pilkulla (VISK 2008 § 882). Esimerkiksi vuorossa *wait a minute I want to- I'm trying to check for Thomases* on rinnastettuna asyndeettisesti useita lauseita.

Koska verbittömien rakenteiden kuvaamiseen ei ole paljoa käsitteistöä, käytän useiden rinnakkaisten lausekkeiden ja fragmenttien kuvaamiseen itse käyttöönottamani termiä *fragmentti- ja lausekeyhdistelmä*. Rinnasteiset lausekkeet ovat perinteisesti syntaksissa tarkoittaneet sellaisia lausekkeitä, jotka ovat samassa syntaktisessa suhteessa johonkin niitä hallitsevaan lausekkeeseen, eikä kumpikaan määritä toista (VISK 2008 § 1085). Tästä ei kuitenkaan fragmentti- ja lausekeyhdistelmissä ole kyse, vaan tarkoitan niillä ennemminkin sellaisia rakenteita, joissa ei ole verbiä. Esimerkiksi vuoron *one two three four five six and then Emily* olen määritellyt fragmentti- ja lausekeyhdistelmäksi.

Myös kategoria *muut kompleksiset rakenteet, joissa on finiittiverbin sisältävä lause* on itse käyttöönottamani, sillä halusin oman kategoriansa niille rakenteille, joissa esiintyy sekä finiittiverbillisiä lauseita että verbittömiä lauseita. Näitä rakenteita esiintyy aineistossani vain monikielisissä vuoroissa. Esimerkiksi vuoro *I drink the smoothie then cupcakea and then maitoja* on esimerkki tällaisesta rakenteesta. *I drink the smoothie* on finiittiverbin sisältävä transitiivilause, mutta lausekkeet *then cupcakea* ja *and then maitoja* ovat verbittömiä rakenteita.

3.3.1. Englanninkielisten vuorojen kompleksisuus

Seuraavaksi tarkastelen englanninkielisten vuorojen kompleksisuutta. Kuviossa 4 on havainnollistettuna informantin englanninkielisten vuorojen lauserakenteiden osuudet.

KUVIO 4. Englanninkielisten vuorojen lauserakenteiden osuudet.

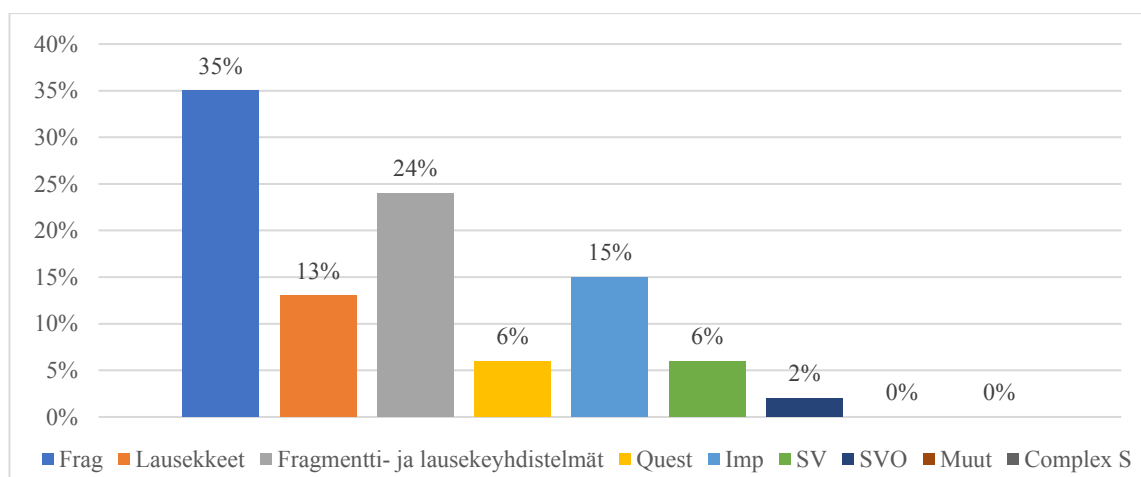
Kuviosta 4 näkyy, että englanninkielisissä vuoroissa esiintyy eniten fragmentti- ja lausekeyhdistelmiä, joita on 26 % vuoroista. Nämä ovat siis finiittiverbittömiä rakenteita eivätkä sen perusteella kovin kompleksisia, jos oletetaan, että finiittiverbin sisältävät rakenteet ovat kaikista kompleksisimpia. Fragmentti- ja lausekeyhdistelmät voivat kuitenkin olla hyvin pitkiä vuoroja: pisin niistä on 22 sanetta pitkä. Toiseksi eniten on fragmentteja ja intransitiivisia lauseita (17 %). Kolmanneksi eniten on yhdyslauseita (12 %), jotka ovat siis kaikista kompleksisimpia rakenteita. Transitiivisia lauseita on 11 % vuoroista ja lausekkeita 10 %. Kaikista vähiten on kysymyslauseita (7 %) ja imperatiivilauseita (2 %). Muita kompleksisia rakenteita ei esiinny.

Englanti kattoi kaikista informantin tuottamista vuoroista 50 %, eli informantti tuntuu suosivan englannin kieltä. Englanninkieliset vuorot ovat myös melko kompleksisia verrattuna suomenkielisiin vuoroihin, joita käsitelän seuraavassa alaluvussa. Englanti siis kaiken kaikkiaan vaikuttaa informantin vahvimmalta kieleltä. Englannin vahvuuteen vaikuttaa luultavasti se, että kaikki informantin läheiset kotimaassa ymmärtävät englantia. Suomea sen sijaan ymmärtää ja puhuu siellä ainoastaan lapsen äiti. Lasten mieltymykset käyttää tiettyä kieltä perustuvat usein kodin ulkopuolisen kieliyhteisön kanssa käytävään vuorovaikutukseen (Quay & Montanari 2016, 45). Koska informantti pystyy käyttämään kotimaassaan kaikkien läheistensä kanssa englantia mutta ei suomea, on luonnollista, että englanti myös kehittyy nopeimmin. Esimerkiksi Gaskins (2019) on todennut, että perintökieltä (engl. *heritage language*) puhuvien henkilöiden määrällä lapsen lähipiirissä on vaikutusta kyseisen kielen omaksumiseen. Perintökielellä tarkoitetaan kieltä, jonka lapsi oppii esimerkiksi toiselta vanhemmaltaan, ja jota ympäristön enemmistö ei puhu. Gaskins

huomasi tutkimuksessaan, että kun lapsi puhui useamman perintökieltä puhuvan ihmisen kanssa, hän käytti kieltä moninaisemmin.

3.3.2. Suomenkielisten vuorojen kompleksisuus

Seuraavaksi tarkastelen suomenkielisten vuorojen kompleksisuutta. Kuviossa 5 on kuvattu suomenkielisten vuorojen lauserakenteiden osuudet.

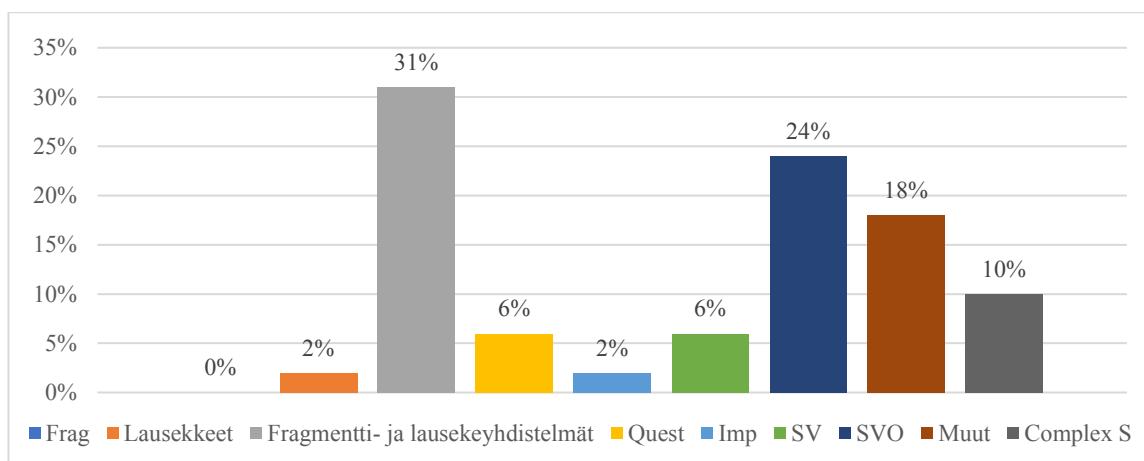
KUVIO 5. Suomenkielisten vuorojen lauserakenteiden osuudet.

Kuvio 5 osoittaa että, suomenkielisistä vuoroista 35 % eli suurin osa on fragmentteja. Toiseksi eniten on fragmentti- ja lausekeyhdistelmiä (24 %). Imperatiivimuotoisia lauseita on 15 % vuoroista eli kolmanneksi eniten. Lausekkeita on 13 % vuoroista. Kaikista vähiten on intransitiivisia lauseita ja kysymyslauseita (6 %) sekä transitiivisia lauseita (2%). Yhdyslauseita ja muita kompleksisia rakenteita taas ei esiinny suomenkielisissä vuoroissa lainkaan.

Koska fragmentteja ja yksittäisiä lausekkeita esiintyy suomenkielisissä vuoroissa eniten, voidaan tämän perusteella päätellä, että suomenkielisissä vuoroissa esiintyy vähiten kompleksisuutta. Lisäksi yhdyslauseita eli kaikista kompleksisimpia rakenteita ei esiinny vuoroissa ollenkaan, mikä osoittaa, etteivät suomenkieliset vuorot ole yhtä kompleksisia kuin englanninkieliset.

3.3.3. Monikielisten vuorojen kompleksisuus

Viimeisenä tarkastelen monikielisten vuorojen kompleksisuutta. Kuviossa 6 on havainnollistettuna monikielisten lauserakenteiden osuudet.

KUVIO 6. Monikielisten vuorojen lauserakenteiden osuudet.

Kuviosta 6 käy ilmi, että eniten monikielisissä vuoroissa esiintyy fragmentti- ja lausekeyhdistelmiä (31 %). Transitivisia lauseita on 24 % ja muita kompleksisia lauserakenteita 18 % vuoroista. Yhdyslauseita on 10 % ja intransitiivisia lauseita ja kysymyslauseita kumpiakin 6 % vuoroista. Vähiten monikielisissä vuoroissa on imperatiivilauseita (2 %) ja lausekkeita (2 %). Fragmentteja ei sen sijaan esiinny ollenkaan, mitä toisaalta selittää se, että fragmentit ovat useimmiten yksisanaisia vuoroja, joita ei esiinny monikielisissä vuoroissa ollenkaan.

Monikielisissä vuoroissa vaikuttaisi edellisten lukujen perusteella esiintyvän eniten kompleksisuutta. Fragmentteja ei esiinny ollenkaan ja yksittäisiä lausekkeitakin esiintyy vain 2 %. Kompleksisia rakenteita, kuten transitivilauseita ja yhdyslauseita, taas on suuri osa vuoroista. Toisaalta finiittiverbittömiä fragmentti- ja lausekeyhdistelmiä on monikielisissä vuoroissa lähes kolmasosa.

Tutkimustulokseni vastaavat aiempia tuloksia lauseiden kompleksisuutta tarkastelleissa tutkimuksissa (Endesfelder Quick ym. 2018; Endesfelder Quick ym. tekeillä). Myös näissä tutkimuksissa fragmenttaarisuutta oli kaikista eniten yksikielisissä vuoroissa ja kompleksisuutta taas monikielisissä vuoroissa. Tutkimustulokset myös tältä osalta

osoittavat, että kaksi- tai monikieliset lapset voivat ilmaista itseään paremmin, kun he voivat käyttää kaikkia kielellisiä resurssejaan.

3.4. Yhteenveto

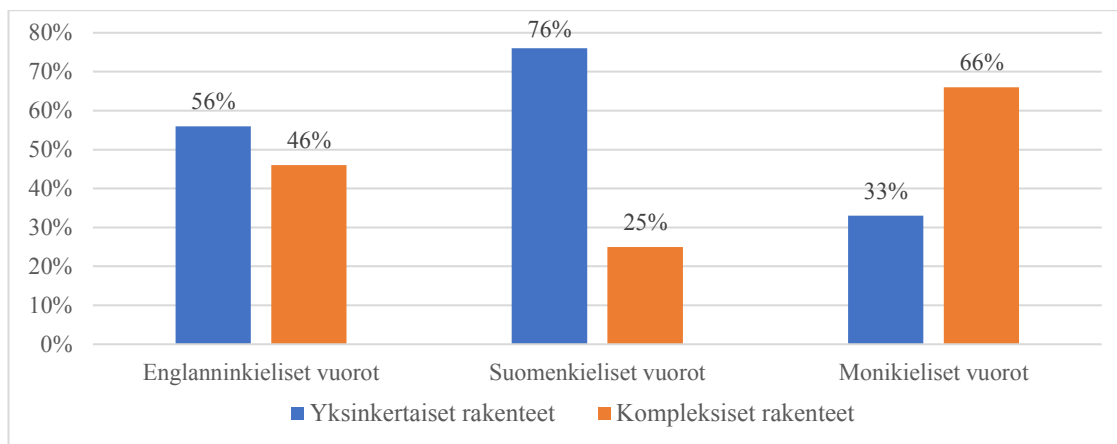
Aineiston perusteella englanti on informantin käytetyin kieli. Englanti kattaa analysoimistani vuoroista 50 %. Suomenkielisiä vuoroja on 26 % ja monikielisiä vuoroja 24 % vuoroista. Englannin kielen suuri osuus on myös yhteydessä informantin vuorojen keskipituuteen: englanninkieliset vuorot ovat keskimäärin 4,3 sanetta pitkiä, kun taas suomenkieliset vuorot ovat vain 1,7 sanetta pitkiä. Kaikista pisimpiä kuitenkin ovat monikieliset vuorot, joiden keskipituus on 6,9 sanetta.

Sen lisäksi, että monikieliset vuorot ovat kaikista pisimpiä, niissä esiintyy myös eniten kompleksisuutta. Kompleksisia rakenteita, kuten yhdyslauseita, on monikielisisissä vuoroissa paljon, ja kaikista yksinkertaisimpia rakenteita, kuten fragmentteja ja lausekkeita, on vähän tai ei ollenkaan. Toisaalta fragmentti- ja lausekeyhdistelmiä on kaikista eniten. Myös englanninkielisisissä vuoroissa esiintyy kompleksisuutta, mutta myös paljon yksinkertaisia rakenteita. Fragmentteja on melko paljon, mutta niin myös kompleksisia yhdyslauseita ja intransitiivisia ja transitiivisia lauseita. Suomenkielisisissä vuoroissa taas esiintyy vähiten kompleksisuutta ja eniten yksinkertaisia rakenteita. Suurin osa suomenkielisisistä vuoroista on fragmentteja, ja kompleksisia rakenteita, kuten yhdyslauseita, on vain vähän tai ei ollenkaan.

Olen lopuksi jaotellut informantin vuorot kullakin kielellä yksinkertaisiin ja kompleksisiin rakenteisiin sen perusteella, esiintyykö rakenteessa finiittistä verbiä. Yksinkertaisiin rakenteisiin luettelen fragmentit, lausekkeet sekä fragmentti- ja lausekeyhdistelmät. Kompleksisiin rakenteisiin sen sijaan kuuluvat imperatiivilauseet, intransitiiviset ja transitiiviset lauseet, yhdyslauseet ja muut kompleksiset rakenteet. Kysymyslauseet kuuluvat joko yksinkertaisiin tai kompleksisiin rakenteisiin riippuen siitä, onko niissä finiittinen verbi vai ei.

Englanninkielisisissä vuoroissa on yhteensä seitsemän kysymyslauseetta. Niistä yhteensä neljä ovat sellaisia, joissa on finiittinen verbi. Ne siis kuuluvat kompleksisiin rakenteisiin.

Loput kolme kysymyslauseetta menevät yksinkertaisiin rakenteisiin. Suomenkielisissä vuoroissa kysymyslauseita on kolme, ja yhdessä niistä on finiittinen verbi ja kahdessa ei. Monikielisissä vuoroissa kysymyslauseet sisältävät aina finiittisen verbin, joten ne kaikki menevät kompleksisiin rakenteisiin.

KUVIO 7. Yksinkertaisten ja kompleksisten rakenteiden osuudet kielistä.

Kuviossa 7 on esitettyä kunkin kielen yksinkertaisten ja kompleksisten rakenteiden osuudet. Englanninkielisistä vuoroista 56 % on yksinkertaisia ja 46 % kompleksisia rakenteita. Suomenkielisistä vuoroista 76 % on yksinkertaisia ja 25 % kompleksisia rakenteita. Monikielisissä vuoroissa taas 66 % on kompleksisia ja 33 % yksinkertaisia rakenteita. Englanninkielisissä vuoroissa jakauma kompleksisiin ja yksinkertaisiin rakenteisiin on kaikista tasaisin, kuitenkin niin, että kompleksisia rakenteita on hieman enemmän. Suomenkielisissä vuoroissa jakauma taas painottuu selkeästi yksinkertaisiin rakenteisiin. Monikielissä vuoroissa kompleksisia rakenteita on eniten kaikista kielistä.

4. PÄÄTÄNTÖ

Olen tutkinut kandidaatintutkielmassani 4-vuotiaan monikielisen lapsen koodinvaihtoa ja kielellistä repertuaaria. Tarkoituksenani on ollut selvittää, missä suhteessa informantti käyttää hallitsemiansa kieliä, miten monikielisyys ja mahdollisuus koodinvaihtoon vaikuttavat informantin vuorojen pituuteen ja millaisia lauserakenteita hän kullakin kielellä tuottaa. Tutkimukseni aineistona on kerätty videomateriaali, jota kuvattiin yhteensä 41 minuutin verran informantin kotona syyskuussa 2019. Olen analysoinut videomateriaalista yli 200 informantin tuottamaa vuoroa.

Informanttini tuntuu tutkimustulosten perusteella suosivan selvästi englannin kielen käyttöä. 50 % analysoimistani vuoroista on englanninkielisiä, kun taas suomenkieliset vuorot kattavat 26 % ja monikieliset vuorot 24 % tutkimukseen päässeistä vuoroista. Englanninkielisten vuorojen suuri määrä on myös yhteydessä informantin tuottamien vuorojen pituuteen: englanninkieliset vuorot ovat lisäksi pitempiä kuin suomenkieliset vuorot. Englanninkielisten vuorojen keskipituus on 4,3 sanetta, kun taas suomenkielisten vuorojen keskipituus on 1,7 sanetta. Kaikkein pisimpiä vuorot kuitenkin ovat, kun informantti käyttää useampaa kuin yhtä kieltä. Monikielisten vuorojen keskipituus onkin jopa 6,9 sanetta.

Vuorojen keskipituuksien tutkimisen lisäksi olen myös selvittänyt, miten yksisanaisten vuorojen poistaminen aineistosta vaikuttaa vuorojen keskipituuteen. Vaikka yksisanaisten vuorojen poistaminen nosti sekä englannin- että suomenkielisten vuorojen keskipitua, jäi monikielisten vuorojen keskipituus kuitenkin pisimmäksi osoittaen, että lapsi voi ilmaista itseään paremmin, kun hänellä on käytössään kaikki kielelliset resurssinsa.

Olen myös tutkimuksessani selvittänyt, millaisia informantin tuottamien vuorojen lauserakenteet ovat ja jaotellut ne kompleksisuutensa perusteella kategorioihin. Vuorot jakaantuvat tasoiltaan fragmentti-, lauseke- ja lausetasolle ja niissä vielä tarkemmin omiksi kategorioikseen. Tutkimustulosten perusteella informantin tuottamissa monikielisissä vuoroissa esiintyy kaikista eniten kompleksisuutta eli vain vähän tai ei ollenkaan fragmenttaarisuutta ja paljon kompleksisia rakenteita, esimerkiksi intransitiivi- ja transitiivilauseita sekä yhdylauseita. Yksikielisissä vuoroissa taas esiintyy eniten fragmenttaarisuutta ja vähemmän kompleksisuutta kuin monikielisissä vuoroissa. Myös vuorojen

kompleksisuus on yhteydessä informantin kielijakaumaan: englanninkieliset vuorot ovat paitsi pitempiä myös rakenteeltaan kompleksisempia kuin suomenkieliset vuorot.

Tutkimustulokseni vastaavat aiempien samankaltaisten tutkimusten tuloksia. Myös aikaisemmissa vuorojen pituuksia tarkastelleissa tutkimuksissa on ilmennyt, että monikieliset vuorot ovat lapsilla pitempiä ja rakenteeltaan kompleksisempia kuin yksikieliset vuorot. Tutkimus tältä alalta on tärkeää, sillä se lisää tietoaamme koodinvaihdosta ja siitä, miksi sitä ilmenee kaksi- ja monikielisillä lapsilla. Lisäksi alan tutkimus avaa psykolingvistiikan alalla sitä, miten useamman kielen rinnakkainen omaksuminen tapahtuu. Esimerkiksi se, miten monikieliset lapset oppivat erottamaan kieliä toisistaan, on kiinnostanut tutkijoita jo pitkään, ja monikielisten lasten tutkiminen voi antaa vastauksia tähän kysymykseen.

Ajan ja tutkielman pituuden rajallisuuden vuoksi olen kandidaatintutkielmassani keskittynyt pääasiassa vain vuorojen keskipituuksien ja kompleksisuuden tarkasteluun. Käyttöpohjaisissa kielenomaksumistutkimuksissa on aiemmin tarkasteltu esimerkiksi lasten tuottamia slot-and-frame-rakenteita, joiden avulla lasten uskotaan oppivan soveltamaan ja käyttämään kieltä. Slot-and-frame-rakenne on osittain skemaattinen rakenne, jossa lausekehyksessä (engl. *frame*) olevaan avoimeen aukkoon (engl. *slot*) lapsi voi laittaa ainesta mistä tahansa osaamastaan kielestä. Jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi näiden rakenteiden esiintymistä aineistossa. Myös pitkittäistutkimuksen tekeminen on yksi vaihtoehto, jolloin aineistoa voisi kerätä lisää ja tutkia esimerkiksi sitä, miten lapsen kielitaito kehittyy tutkimuksen aikana.

Vaikka aineistoni onkin sopivan kokoinen kandidaatintutkielman mittaiseen työhön, saisi luotettavampia tuloksia luultavasti keräämällä aineistoa lisää ja erilaisista tilanteista. Aineistossani lapsi on aina äitinsä kanssa, joten tutkimukseni ei todennäköisesti anna kattavaa kuvaa lapsen kielellisestä repertuaarista. Lisäksi olen litteroinut aineiston pääosin yksin, joten mahdollisuuksia virheisiin tietysti on. Sain kuitenkin apua erityisen hankalien vuorojen litterointiin informantin äidiltä, joten suuria virheitä litteraateissa ei pitäisi olla.

Suomessa käyttöpohjaista kielenomaksumisteoriaa hyödyntäneitä tutkimuksia on vähän, ja tämän kaltaista käyttöpohjaista tutkimusta monikielisen lapsen koodinvaihdosta ei ole täällä tietääkseni lainkaan tehty. Tutkimukseni siis täyttää aukon käyttöpohjaisen

kielenomaksumistutkimuksen kentällä Suomessa. Lisäksi aiempi tutkimus on keskittynyt pääasiassa kaksikielisiin lapsiin ja kahden kielen rinnakkaiseen omaksumiseen, joten tutkimukset monikielisistä lapsista ja useamman kuin kahden kielen omaksumisesta ovat tervetulleita.

LÄHTEET JA LYHENTEET

Lyhenteet

Frag = fragmentti

NP = substantiivilauseke

AP = adjektiivilauseke

VP = verbilauseke

PP = adpositiilauseke

Quest = kysymys- eli interrogatiivilause

Imp = imperatiivi- eli käskylause

SV = intransiivilause

SVO = transiivilause

Complex S = yhdyslause

Lähteet

BROWN, ROGER 1973: *A first language. The early stages*. London: George Allen & Unwin.

CANTONE, KATJA – KUPISCH, TANJA – MÜLLER, NATASCHA – SCHMITZ, KATRIN –2008: Rethinking Language Dominance in Bilingual Children. – *Linguistische Berichte* 215 s. 307–343.

CHOMSKY, NOAM 1959: A Review of B. F. Skinner's *Verbal Behavior*. – *Language* 35:1. s. 26–58.

CLYNE, MICHAEL 1997: Multilingualism. – Florian Coulmas (toim.), *The handbook of sociolinguistics* s. 301–314. Oxford: Blackwell.

ENDESFELDER QUICK, ANTJE – GASKINS, DOROTA – FRICK, MARIA – PALOLA, ELINA – BAILLEUL, OKSANA (tekeillä): *Code-mixing in bilingual children as a communicative advantage. A cross-linguistic comparison of MLU scores*.

ENDESFELDER QUICK, ANTJE – LIEVEN, ELENA – BACKUS, AD – TOMASELLO, MICHAEL 2018: Constructively combining languages. The use of code-mixing in German-English bilingual child language acquisition. – *Linguistic Approaches to Bilingualism* 8:3 s. 393–409.

- GASKINS, DOROTA 2019: How verb usage differs in the input delivered by *one* or *two* caregivers. Implications for construction development in the heritage language. Esitelmä. Societas Linguistica Europaean konferenssi, Leipzig 21.–24.8.2019.
- GASKINS, DOROTA – BACKUS, AD – ENDESFELDER QUICK, ANTJE 2019a: Slot-and-Frame Schemas in the Language of a Polish-and English-Speaking Child. The Impact of Usage Patterns on the Switch Placement. – *Languages* 4:8 s. 1–27.
- GASKINS, DOROTA – FRICK, MARIA – PALOLA, ELINA – ENDESFELDER QUICK, ANTJE 2019b: Towards a usage-based model of early code-switching. Evidence from three language pairs. – *Applied Linguistics Review*. <https://doi.org/10.1515/applirev-2019-0030> (3.12.2019).
- GREEN, DAVID W. 2018: Language control and code-switching. – *Languages* 3:8 s. 1–16.
- HAMERS, JOSIANE F. – BLANC, MICHAEL H. A. 1989: *Bilinguality and Bilingualism*. Cambridge University Press.
- HASSINEN, SIRJE 2002: *Simultaaninen kaksikielisyys. Läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain*. Acta Universitatis Ouluensis, Series B Humaniora 43. Oulu: Oulun yliopisto.
- JOKELA, HANNA – PAULSEN, GEDA 2010: *Vötke minust eesmärki!* Monikielinen lapsi rakenteita yhdistämässä. – *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 19. s. 61–75.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 2009a: Koodinvaihto ja kielitaito. – Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen ja Päivi Pahta (toim.), *Kielet kohtaavat* s. 309–327. Helsinki: SKS.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 2009b: Tutkimuskohteena monikielisyys ja kielten kohtaaminen. – Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen ja Päivi Pahta (toim.), *Kielet kohtaavat* s. 9–19. Helsinki: SKS.
- KEMP, CHARLOTTE 2009: Defining multilingualism. – Larissa Aronin ja Britta Hufeisen (toim.), *The Exploration of Multilingualism. Development of Research on L3, Multilingualism and Multiple Language Acquisition* s.11–26. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- KOVÁCS, MAGDOLNA 2009: Koodinvaihto ja kielioppi. – Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen ja Päivi Pahta (toim.), *Kielet kohtaavat* s. 24–45. Helsinki: SKS.
- LIEVEN, ELENA – SALOMO, DOROTHÉ – TOMASELLO, MICHAEL 2009: Two-year-old children's production of multiword utterances. A usage-based analysis. – *Cognitive Linguistics* 20:3 s. 491–507.
- MACNAMARA, JOHN 1967: The Bilingual's Linguistic Performance. A Psychological Overview. – *Journal of Social Issues* 23:2 s. 58–77.

- PICKERING, MARTIN J – FERREIRA, VICTOR S. 2008: Structural priming. A critical review. – *Psychological Bulletin* 134:3 s. 427–459.
- SKINNER, B. F. 1957: *Verbal behavior*. New York: Prentice-Hall.
- TOMASELLO, MICHAEL 2003: *Constructing a language. A usage-based theory of language acquisition*. Cambridge: Harvard University Press.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: SKS. <http://scripta.kotus.fi/visk> (28.11.2019).
- QUAY, SUZANNE – MONTANARI, SIMONA 2016: Early bilingualism. From differentiation to the impact of family language practices. – Elena Nicoladis ja Simona Montanari (toim.), *Bilingualism Across the Lifespan. Factors Moderating Language Proficiency* s. 23–42. Washington, DC: De Gruyter Mouton.